

УДК 582.916.21:581.522.4+581.95 (292.485) +(477)

**АНАЛІЗ АСОРТИМЕНТУ І
СТАНУ КВІТНИКОВО-
ДЕКОРАТИВНИХ НАСАДЖЕНЬ
М.ВІННИЦЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО
ПОЛІПШЕННЯ**

В.М. ЧЕРНЯК, доктор біол. наук,
професор

В.М. ПРОКОПЧУК, канд. біол.
наук, доцент

В.В. МОНАРХ, канд. с.-г. наук,
асистент

Вінницький національний аграрний
університет

Наведено результати аналізу сучасного асортименту квітnikово-декоративних рослин у квітниках м. Вінниця. Встановлено причини деградації насаджень у квітниках та обґрунтовано шляхи їх поліпшення. Запропоновано заходи щодо вдосконалення квітnikового оформлення м. Вінниця.

Враховуючи біоморфологічні особливості квітnikово-декоративних видів: тривалість, інтенсивність цвітіння та репродуктивну здатність видів, визначено варіанти їх використання у квітниках та різних напрямках декоративного садівництва Вінниччини. Оцінено наявний асортимент рослин на квітниках та можливості його поповнення за рахунок видів, які добре пристосовані до екологічних умов території нашого міста і які вирощують у різних формах квітnikових насаджень. В умовах регіону питання щодо стану квітnikово-декоративних насаджень м. Вінниця вимагає більш детального вивчення. Виходячи з цього, проведення таких досліджень є важливим як у практичному, так і в науковому сенсі.

Ключові слова: квітnikово-декоративні насадження, квітники, біоморфологічні особливості, тривалість цвітіння, асортимент, вертикальне озеленення, рослинна пластика.

Рис. 2. Літ. 7.

Постановка проблеми. Питання збагачення і оновлення асортименту декоративних рослин завжди є актуальними для квітникарства будь-якої країни. Все це викликано як природним зростанням рівня людських вимог з розвитком цивілізації, так і моральним старінням сортів, які впродовж тривалого часу беззмінно перебувають у центрі уваги.

Квітники в озелененні міста займають від 0,5 до 1% території. Завдяки виразності і декоративності є одним із провідних елементів декоративного оформлення вулиць і площ. За рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) на одного жителя в місті повинно припадати не менше 50 м² зелених насаджень [1]. Для м. Вінниця актуальність цих питань підсилюється ще й тим, що асортимент декоративних культур, які сьогодні

використовують в озелененні міста, надзвичайно бідний у порівнянні з асортиментом рослин, який використовують у провідних країнах світу. Шлях вирішення цієї проблеми - впровадження нових культур, що дозволяє значно збільшити асортимент декоративно-цінних видів та розширити квітничково-декоративне оформлення об'єктів озеленення міста [2,3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Озеленення є складовою частиною загального комплексу заходів із благоустрою міста. Зелені насадження впливають на формування мікроклімату в місті, сприяють поліпшенню санітарно-гігієнічних умов життя та відпочинку мешканців, а також формуванню архітектурного вигляду міста. Деревя та кущі успішно екранують та зменшують шум, поглинають пил та гази, виділяють кисень, фітонциди, підвищують вологість повітря, зменшують силу вітру та знижують температуру. Температура повітря в парку, під час спеки, на декілька градусів нижча ніж на відкритому просторі [4].

В якості повноправного містобудівельного елемента квітники беруть значну участь в організації території міста, в оформленні міського ландшафту, можуть бути центром або віссю просторового вирішення міського ансамблю. Квітничково-декоративне оформлення міст дозволяє швидко подолати естетичний дискомфорт та колористичну дисгармонію міського середовища Сквери, бульвари, сади і парки надають місту особливого колориту, прикрашають місто приховуючи недоліки будівництва і підкреслюють красу архітектурних споруд [5].

Мета досліджень. Метою наших досліджень було: вивчення елементів озеленення м. Вінниця з використанням квітничково-декоративних рослин; дослідження наявного асортименту рослин на квітниках; можливість поповнення асортименту за рахунок видів, які добре пристосовані до екологічних умов території нашого міста і які вирощують у різних формах квіткових насаджень.

Методика досліджень. Вивчення реального стану квітників і озеленення проводилось методом маршрутних обстежень, шляхом опрацювання матеріалів наданих міським комунальним підприємством «Вінницязеленбуд» та аналізу даних отриманих від представників Вінницької Міської Ради [2,3]. Вивчення форм квіткових насаджень у м. Вінниця проводили за рекомендаціями В.П. Кучерявого та В.М. Черняка [6,7].

Результати досліджень. Зелені насадження міста орієнтовно займають площу 3643 га, показник озеленення міста складає 53% при нормі 40%. Ряд об'єктів зеленої зони міста мають заповідний статус державного або місцевого значення. До природно-заповідного фонду належать тринадцять об'єктів загальною площею 178,97 га [2,3].

Зелена зона міста представлена:

- ✓ зеленими насадженнями загального користування (парки, сквери, бульвари, сади, набережні, насадження на схилах тощо);

- ✓ зеленими насадженнями обмеженого користування (насадження на територіях житлових будинків, навчальних закладів, дитячих установ, закладів охорони здоров'я, підприємств та ін.);
- ✓ зеленими насадженнями спеціального призначення (насадження вулиць, кладовищ, ділянки санітарно-захисних смуг, водоохоронні, протиерозійні, пришляхові).

Аналіз асортименту квітниково-декоративних насаджень, які вирощують у відкритому ґрунті та використовують для озеленення міста показав, що у кількісному еквіваленті переважають однорічні рослини - 62%, багаторічні рослини складають 13%, деревні - 22% та 3% становлять тропічні багаторічні види (рис.1.).

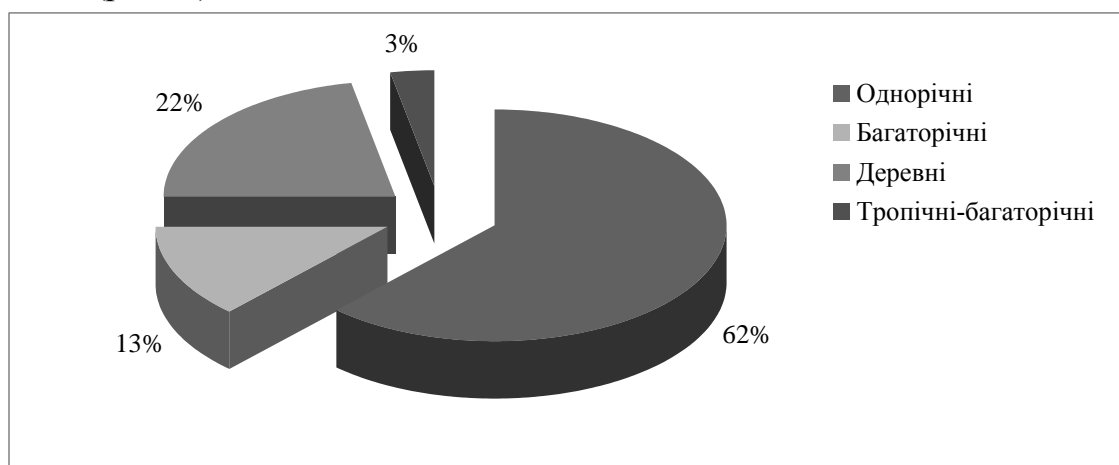

Рис. 1. Розподіл видового складу асортименту квітниково-декоративних насаджень м. Вінниця

Флористичний аналіз показав, що для озеленення міста використовують 120 видів рослин. Найбільш розповсюдженими в озелененні міста є 41 вид, з яких 70% становлять красивоквітучі рослини, 10% - декоративно-листяні, 11% - ґрунтопокривні, 9% - ампельні та виткі рослини.

В ході аналізу родин за кількісним складом видів у насадженнях території м.Вінниця було встановлено, що найширшим видовим різноманіттям характеризуються 38 родин. Найбільш повно представлені родини *Asteraceae* – 28%, *Fabaceae* – 10%, *Brassicaceae* – 8%, *Lamiaceae* – 7%, *Amaranthaceae* – 6% і *Caryophyllaceae* – 5%. Загальна кількість квітниково-декоративних рослин, з яких щорічно створюють квітники у місті коливається в межах 220 тис. екземплярів. Зазвичай, перевагу надають рослинам, які дозволяють забезпечити декоративність квітника впродовж тривалого періоду. Враховуючи біоморфологічні особливості квіткових рослин, інтенсивність та період цвітіння, пристосування до умов вирощування та високу репродуктивну здатність, рекомендуємо асортимент квітниково-декоративних рослин, які доцільно використовувати для озеленення міста з визначенням тривалості цвітіння кожного виду (Рис. 2.).

Пропонуємо використовувати рослини з довгим періодом цвітіння, а саме: дельфіній високий (*Delphinium elatum L.*), чорнобривці розлогі (*Tagetes patula L.*), агератум Хоустона (*Ageratum houstonianum Mill.*), амарант триколірний (*Amaranthus tricolor L.*), майорці витончені (*Zinnia elegans Jacq.*).

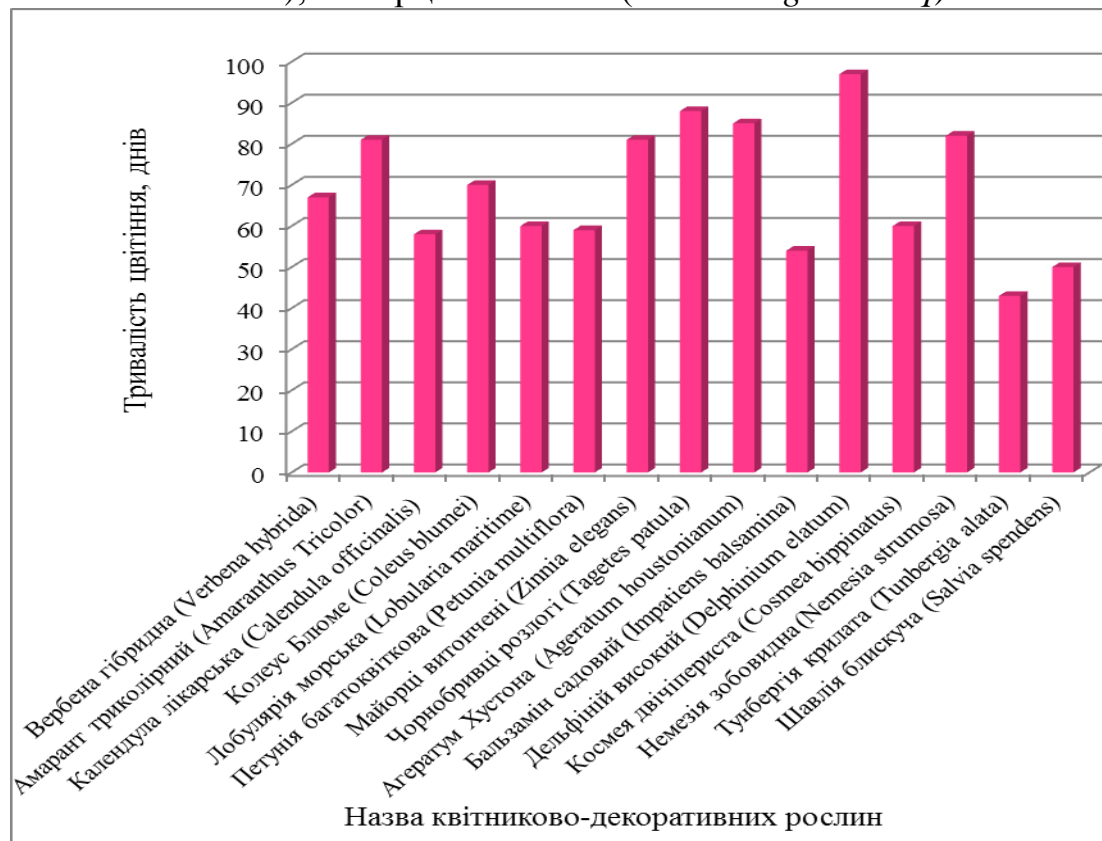

Рис. 2. Види квітниково-декоративних рослин для використання в озелененні м. Вінниця

З меншою тривалістю цвітіння, але не менш декоративними в композиціях є такі види: вербена гібридна (*Verbena hybrida hort.*), календула лікарська (*Calendula officinalis L.*), колеус Блюме (*Coleus blumei Hort.*), лобулярія морська (*Lobularia maritime L.*), петунія багатоквіткова (*Petunia multiflora L.*) та ін. В ході проведених досліджень встановлено, що квіткове оформлення м. Вінниця відбувається за двома напрямками: 1- збереження та реконструкція історичних насаджень і клумб, 2- створення нових сучасних клумб. Найкращі композиції у місті створені біля будівлі Міської ради, в парку ім. Горького, по вул. Соборна, в мікрорайонах Вишенька, Поділля, в парку Дружби народів, біля музею-садиби Миколи Пирогова, в сквері Козицького.

Доглянутий вигляд мають квітниково-декоративні насадження на території Набережної, біля центрального та західного автовокзалу,

залізничного вокзалу, на проспекті Коцюбинського та Юності, на вулицях Порика, Келецька, Фрунзе та ін. На належному рівні оформлені квіткарки і квіткові вази на території навчальних закладів.

Однак, є окремі квітники та озеленені ділянки міста, які потребують повної реконструкції, наприклад на вулицях Андрія Первозванного, Чехова, Немирівське шосе, де зелені насадження представлені забур'яненими газонами з невеликою кількістю квітів.

Найбільш доцільно створювати більше яскравих квітників на фоні трав'янистих газонів біля пішохідних переходів, поблизу зупинок громадського транспорту, на перехрестях і розвилках автодоріг.

В наш час важливим напрямком у розвитку архітектури міста є створення сучасних способів формування зон екологічного комфорту в умовах ущільненої забудови. Так, новинкою нашого міста стали квіткові композиції рослинної пластики: «Черепаша» по вул. Соборна, «Крокодил» в парку ім. Горького та «Машина в ретро стилі» біля західного автовокзалу; вертикальне озеленення центральних вулиць.

Висновки. З метою покращення форм і структури квітниково-декоративних насаджень м. Вінниця пропонуємо вжити наступні заходи.

1. Асортимент квітникових культур у місті доцільно розширяти за рахунок введення цибулинних і бульбоцибулинних багаторічників та дворічників, які майже відсутні у композиціях.

2. Поряд з клумбами і рабатками бажано створювати складні міксбордери, модульні, підвісні та набірні квітники з введенням декоративно-листяних, ґрунтопокривних, ампельних і витких рослин, які посилять декоративний ефект різних об'єктів озеленення міста.

3. При квітниковому оформленні об'єктів озеленення міста доцільно дотримуватися єдиного композиційного задуму, відповідно плану ландшафтної архітектури міста.

4. Використовувати сучасні прийоми озеленення: озеленення дахів будівель, застосування вертикального озеленення фасадів, створення екопарковок, створення нових оригінальних мобільних клумб в системі озеленення та клумб безперервного цвітіння.

5. Проведення інвентаризації зелених насаджень і квіткового оформлення в місті та розробка заходів щодо їх подальшого розвитку.

6. Обов'язковим в системі озеленення міста є: проведення реорганізації служб; створення чіткої системи контролю за станом квітниково-декоративних насаджень та якістю робіт з озеленення; догляд за насадженнями.

Список використаної літератури

- 1.ДБН 360-92**. Містобудування і забудова міських і сільських поселень.– К.,2002. – 108 с.
- 2.Програма розвитку та збереження зелених насаджень міста Вінниці на 2010-2015 роки [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.vmr.gov.ua
- 3.Стратегія розвитку Вінниця-2020 [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.vmr.gov.ua
- 4.Бессонова В.П. Рослини квітників. Довідник / В.П. Бессонова.– Дніпропетровськ: Вид-во «Свідлер А.Л.», 2010.– 176 с.
- 5.Бондарева О.Б. Клумбы и живые згороди / О.Б. Бондарева.– Донецк: Сталкер, 2007.– 156 с.
- 6.Кучерявий В.П. Озеленення населених місць [Текст] : навч. посібник для вузів / В.П. Кучерявий. – Львів, 2005.– 455 с.
7. Квітникарство /Л.П. Ішук, О.Г. Олешко, В.М. Черняк, Л.А. Козак / За ред. канд. біол. наук Л.П. Ішук. – Біла Церква, 2014.–292 с.

Список використаної літератури у транслітерації / References

- 1.DBN 360-92**. Mistobuduvannia i zabudova miskykh i silskykh poselen.–К.,2002. – 108 s.
- 2.Prohrama rozvytku ta zberezhennia zelenykh nasadzhen mista Vinnytsi na 2010-2015 roky [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu: www.vmr.gov.ua
- 3.Stratehiia rozvytku Vinnytsia-2020 [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu: www.vmr.gov.ua
- 4.Bessonova V.P. Roslyny kvitnykiv. Dovidnyk / V.P. Bessonova.– Dnipropetrovsk: Vyd-vo «Svidler A.L.», 2010.– 176 s.
- 5.Bondareva O.B. Klumbы y zhuyvye zghorody / O.B. Bondareva.– Donetsk: Stalker, 2007.– 156 s.
- 6.Kucheriavyi V.P. Ozelenennia naselenykh misty [Tekst] : navch. posibnyk dlia vuziv / V.P. Kucheriavyi. – Lviv, 2005.– 455 s.
7. Kvitnykarstvo / L.P. Ishchuk, O.H. Oleshko, V.M. Cherniak, L.A. Kozak /Za red. kand. biol. nauk L.P. Ishchuk. – Bila Tserkva, 2014.– 292 s.

АННОТАЦІЯ

АНАЛИЗ АССОРТИМЕНТА И СОСТОЯНИЯ ЦВЕТочно-ДЕКОРАТИВНЫХ НАСАЖДЕНИЙ Г. ВИННИЦА И ПУТИ ЕГО УЛУЧШЕНИЯ / ЧЕРНЯК В.М., ПРОКОПЧУК В.М., МОНАРХ В.В.

Приведены результаты анализа современного ассортимента цветочно-декоративных растений в цветниках г. Винница. Установлены причины деградации насаждений в цветниках и обоснованы пути их улучшения. Предложены мероприятия по совершенствованию цветочного оформления г. Винница.

Учитывая биоморфологические особенности цветочно-декоративных видов: продолжительность, интенсивность цветения и репродуктивную способность видов, определены варианты их использования в цветниках и различных направлениях декоративного садоводства Винницкой области.

Оценен имеющийся ассортимент растений на цветниках и возможности его пополнения с помощью видов, которые хорошо приспособлены к экологическим условиям территории нашего города и которые выращивают в различных цветочных насаждениях.

По результатам анализа ассортимента цветочно-декоративных насаждений, которые выращивают в открытом грунте и используют для озеленения города определено, что в количественном эквиваленте преобладают однолетние растения - 62%.

Относительно флористического анализа, установлено, что для озеленения города используют около 120 видов растений, но наиболее распространенными являются красивоцветущие растения – 70%. Не достаточно в оформлении цветочных насаждений используют коврово-лиственные, горшечные культуры, ампельные и вьющиеся растения.

В условиях региона вопросы относительно состояния цветочно-декоративных насаждений г. Винница требует более детального изучения. Исходя из этого, проведение таких исследований является важным как в практическом, так и в научном смысле.

Ключевые слова: цветочно-декоративные насаждения, цветники, биоморфологические особенности, продолжительность цветения, ассортимент, вертикальное озеленение.

ANNOTATION

ANALYSIS OF ASSORTMENT AND CONDITION OF FLOWER DECORATIVE PLANTATIONS IN VINNITSA AND THE WAYS OF THEIR IMPROVEMENT / CHERNYAK V. M., PROKOPCHUK V. M., MONARCH V. V.

Analysis results of modern flower decorative plants assortment on flowerbeds of Vinnitsa have been provided. Reasons of flowerbed plantation degradation and the ways of its improvement have been substantiated. Measures for development of flower decoration in Vinnitsa have been suggested.

Taking into consideration bio-morphological peculiarities of flower decorative species such as duration, flowering intensity and reproductive capacity of species, variants of their usage on flowerbeds and in different directions of decorative gardening in Vinnitsa region have been identified.

Available assortment of flowerbed plants and possibilities of their replenishment with separate species that are well adapted to ecological conditions of our town and grown in different forms of flower plantations have been evaluated.

According to the results of analysis of flower decorative plantations grown in the open ground and used for town landscaping quantitative prevalence of annual plants has been identified – 62%.

As for the floristic analysis is has been stated that around 120 species of plants are used for town landscaping among which the most widely spread are flower blooming plants -70%. Leaf-bearing, potted crops, climbing and hanging plants are not sufficiently used in decoration of flower plantations.

In regional conditions issues related to the current state of flower decorative plantations in Vinnitsa require more detailed research. On this assumption, the undertaking of such studies is important both in practical and scientific sense.

Key words: flower decorative plantations, flowerbeds, vertical landscaping, plant plate, bio-morphological peculiarities, duration of flowering, assortment

Авторські дані

Черняк Володимир Максимович – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри садово-паркового господарства Білоцерківського національного аграрного університету (пл. Соборна, 8/1, м. Біла Церква, Київська обл., 09117).

Прокопчук Валентина Мар'янівна – кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри садово-паркового господарства, садівництва та виноградарства Вінницького національного аграрного університету (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3. e-mail: prokopchuk@vsau.vin.ua).

Монарх Вероніка Валентинівна – кандидат сільськогосподарських наук, асистент кафедри садово-паркового господарства, садівництва та виноградарства Вінницького національного аграрного університету (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3. e-mail: monarhinya@yandex.ua)